

Avrupa Sosyal Şartı'na Kısa Bir Bakış

Avrupa Sosyal Şartı

İnsan Haklarını güvenceye alan bir Avrupa Konseyi andlaşması

Avrupa Sosyal Şartı (bundan sonra “Şart“ denecektir) hak ve özgürlükleri ve taraf Devletlerin uymasını sağlamak için bunları güvenceye alan bir denetim sistemini öngörmektedir. Yakın geçmişte (1996) yenilenen Şart, Avrupa Yenilenmiş Sosyal Şartı adını alarak 1999 tarihinde yürürlüğe girmiş ve giderek 1961 tarihli ilk Şart’ın yerini almaya başlamıştır.

8. ve 9. sayfalardaki çizelge **Şart’ın güncel imza ve onay durumunu** göstermektedir.

Şart’ın güvenceye aldığı haklar

Şart’ın güvenceye aldığı haklar herkesin günlük hayatını ilgilendiren haklardır:

→ Konut

- belli yeterlilik düzeyinde ve elverişli maliyette bir konutta oturabilmek;
- yeri yurdu olmayanların sayısının azaltılması; yoksul ve/veya dar gelirli kesimlere yönelik bir konut siyaseti;
- konuttan çıkarılma tehlikesini azaltacak usullere başvurulması;
- yabancıların sosyal konutlardan ve konut yardımlarından eşitlik içinde yararlanmaları;
- ailelerin ihtiyaçları doğrultusunda yeni konut yapımı ve konut yardımı.

→ Sağlık

- halkın tümünün yararlanabileceği etkili sağlık hizmetleri yapısı;
- sağlıklı bir çevre güvencesini kapsar biçimde hastalıkları önleyici siyaset izlenmesi;
- çalışma hayatında güvenlik ve sağlık amacıyla hukuken ve fiilen çalışma ortamındaki tehlikelerin ortadan kaldırılması;
- anneliğin korunması.

→ Eğitim

- ücretsiz ilk ve orta öğretim;
- ücretsiz ve etkili mesleğe yönlendirme hizmetleri;
- başlangıçta mesleki öğretim (genel orta öğretim ve mesleki öğretim), üniversite düzeyinde yüksek öğretim ve üniversite dışı yüksek öğretim, sürekli ve mesleki öğretim;
- yerleşik yabancılara yararlanması amacıyla özel tedbirler;
- özürsüz çocukların okula yerleştirilmesi;
- özürsüz kişilerin eğitimden ve mesleki öğretimden yararlanması.

→ Çalıştırma

- zorla çalıştırmanın yasaklanması;
- çocuk çalıştırmanın yasaklanması;
- 15 ve 18 yaş arasında özel çalıştırma koşulları;
- hayatını serbestçe girdiği bir işte çalışarak kazanma hakkı;
- tam çalıştırmayı sağlama amacıyla ekonomik ve sosyal siyaset izlenmesi;
- ücret ve çalışma süresi konusunda adil çalışma koşulları;
- manevi ve cinsel saldırıya karşı korunma hakkı;
- sendikalar ve işveren örgütleri kurma özgürlüğü ve bunlara üye olma veya olmama konusunda bireysel özgürlük;
- iki taraflı danışma, toplu görüşme, uzlaşma ve seçimlik hakemliğin geliştirilmesi;
- işine son verilmesi durumunda korunma;
- grev hakkı;
- özürsüzlerin iş bulmadan yararlanması.

→ Hukuki ve sosyal koruma

- çocuğun hukuki durumu;
- genç suçluların ıslahı;
- kötü muamele ve şiddete karşı koruma;
- emek sömürsüzünün (cinsel ve sair) her biçimiyle yasaklanması;
- ailenin hukuken korunması (eşler arasında eşitlik ve çocuklara eşit muamele, eşlerin ayrılığı durumunda çocukların korunması);
- sosyal güvenlik, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerden yararlanma hakları;
- yoksulluk ve toplum dışı kalmaya karşı korunma hakkı;

- çalışanların çocuklarına bakılması;
- yaşlı kişiler yararına özel tedbirler alınması.

→ Kişilerin dolaşımı

- aile birleştirme hakkı;
- vatandaşların yurtdışına çıkış hakkı;
- sınır dışı etmede usul güvenceleri;
- göçmen işçiler hakkındaki işlemlerin basitleştirilmesi.

→ Ayrımcılık yasağı

- kadın ve erkeklerin eşit muamele görme ve çalıştırmada fırsat eşitliği hakkı;
- vatandaşlar ve yasal olarak çalışan ve/veya yerleşik olan yabancılar için, ırk, cinsiyet, yaş, renk, dil, din, kanı, ulusal aidiyet veya sosyal menşee, sağlık durumu veya bir ulusal azınlığa mensup olup olmama gözetilmeksizin Şart'ta belirtilen hakların güvenceye alınması;
- aile sorumlulukları üzerine kurulu ayrımcılığın yasaklanması;
- toplumla bütünleşme ve toplum hayatına katılma konusunda özürliülerin hakları.

Avrupa Konseyi'ne Ve Avrupa Sosyal Şartı'na Taraf Devletler 29/06/2007 tarihindeki durum

Taraf Devletler	İmzalar	Onaylar	Toplu Şikâyet Usulünü Kabul Edenler
Amavutluk	21/09/98	14 /11/02	
Andorra	04/11/00	12 /11/04	
Ermenistan	18/10/01	21/01/04	
Avusturya	07/05/99	29/10/69	
Azerbaycan	18/10/01	02/09/04	
Belçika	03/05/96	02/03/04	23/06/03
Bosna Hersek Cumhuriyeti	11/05/04		
Bulgaristan	21/09/98	07/06/00	07/06/00
Hırvatistan	08/03/99	26/02/03	26/02/03
Kıbrıs	03/05/96	27/09/00	06/08/96
Çek Cumhuriyeti	04/11/00	03/11/99	
Danimarka	03/05/96	03/03/65	
Estonya	04/05/98	11/09/00	
Finlandiya	03/05/96	21/06/02	X
Fransa	03/05/96	07/05/99	07/05/99
Gürcistan	30/06/00	22/08/05	
Almanya	29/06/07	27/01/65	
Yunanistan	03/05/96	06/06/84	18/06/98
Macaristan	07/10/04	08/07/99	
İzlanda	04/11/98	15/01/76	
İrlanda	04/11/00	04/11/00	04/11/00
İtalya	03/05/96	05/07/99	03/11/97
Letonya	29/05/07	31/01/02	

Litvanya	09/10/91		
Litvanya	08/09/97	29/06/01	
Lüksemburg	11/02/98	10/10/91	
Malta	27/07/05	27/07/05	
Moldova	03/11/98	08/11/01	
Monako	05/10/04		
Karadağ	22/03/05		
Hollanda	23/01/04	03/05/06	03/05/06
Norveç	07/05/01	07/05/01	20/03/97
Polonya	25/10/05	25/06/97	
Portekiz	03/05/96	30/05/02	20/03/98
Romanya	14/05/97		
Rusya Federasyonu	14/09/00	07/05/99	
San Marino	18/10/01		
Sirbistan	22/03/05		
Slovak Cumhuriyeti	18/11/99	22/06/98	
Slovenya	11/10/97	07/05/99	07/05/99
İspanya	23/10/00	06/05/80	
İsviçre	03/05/96	29/05/98	29/05/98
Makedonya Cumhuriyeti	06/05/76		
Türkiye	05/05/98	31/03/05	
Ukrayna	06/10/04	27/06/07	
Birleşik Krallık	07/05/99	21/12/06	
Devlet sayısı 47	07/11/97	11/07/62	
	4 + 43 = 47	15 + 24 = 39	14

Kursunî zeminde kalın rakamlı tarihler: 1961 tarihli Şart'ın imza ya da onay tarihlerini; diğer tarihler 1996 tarihli Yenilenmiş Şart'ın imza ya da onay tarihlerini göstermektedir.

* 1991 tarihli değişiklik Protokolü'nün yürürlüğe girmesi için onaylaması zorunlu Devletler. Bu Protokol, gerçekte Bakanlar Komitesi kararıyla hâlen uygulanmaktadır.

X Ulusal gönüllü kuruluşların kendisine karşı toplu şikâyet yetkisini kabul eden Devlet.

Avrupa Sosyal Hakları Komitesi

Şart'ta belirtilen taahhütlere saygı gösterilmesi Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'nin (bundan böyle Komite denecek) denetimine bağlı tutulmuştur. Komite'nin bağımsız ve yansız nitelikte on beş üyesi Avrupa Konseyi **Bakanlar Komitesi** tarafından altı yıl görev süresiyle seçilir, bu görev süresi bir kez yenilenebilir. Komite taraf Devletlerin ulusal durumlarının Şart'a uygun olup olmadığına karar verir (Şart'ın 1991 **Torino Protokolü** tarafından değişik 24. maddesi).

→ Ulusal raporlar üzerinden yapılan bir denetim usulü

Taraf Devletler **her yıl bir rapor** sunar, bu raporda Şart'ı hukuken ve fiilen nasıl uyguladıklarını açıklarlar. Her rapor Şart'ın kabul **edilen hükümlerinin** bir kısmı için verilir.

Komite raporları inceler ve ulusal durumların Şart'a uygun olup olmadığına karar verir. Kararlarına **“sonuçlar“** denir. Bunlar her yıl yayınlanır.

Devletlerden biri Komite'nin bir Şart'a uygun olmama kararının gereklerini yerine getirmediği takdirde, Bakanlar Komitesi bu Devlete, hukuken ve fiilen mevcut durumu düzeltmeye çağırın bir **tavsiye** gönderir. Bakanlar Komitesi'nin çalışmaları Şart'a taraf Devletlerin hükümet temsilcilerinden oluşan ve toplantılarına Avrupa toplumsal ortaklarını temsil eden gözlemcilerin de katıldığı bir **Hükümet Komitesi** tarafından hazırlanır.

→ Toplu şikâyet usulü

1995'de imzaya açılan ve 1998'de yürürlüğe giren bir Protokol, Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'ne, Şart'ın ihlal edildiği iddiaları ile başvuru olanağı tanımıştır.

Başvuru yapma yetkisi olan örgütler

– *Bu usulü kabul eden bütün Devletler için:*

1. CES, UNICE et OIE¹;
2. Avrupa Konseyi nezdinde **katılma yetkisi tanınmış** ve bu amaçla hazırlanan **listeye** Hükümet Komitesi tarafından kaydedilmiş olan hükümet dışı kuruluşlar (**ONG**);
3. İlgili Devletin sendikaları ve işveren örgütleri;

– *Ayrıca aşağıdaki imkanı tanımış Devlet hakkında:*

4. Ulusal hükümet dışı kuruluşlar (Ulusal gönüllü kuruluşlar).

Toplu şikâyet dosyası aşağıdaki bilgi öğelerini içermelidir:

- a. şikâyette bulunan örgütün ismi ve adresi;
- b. şikâyeti yapan ve imzalayan kişinin örgütü bağlayıcı hareket yetkisini kanıtlayan belge;
- c. şikâyet edilen devlet;
- d. Şart'ın ihlâl edildiği iddia olunan kuralları;
- e. şikâyetin konusu; başka bir anlatımla şikâyet edilen Devletin Şart'ı hangi konu veya konularda yerine getirmediği, bu iddialara uygun kanıtlar; kanıtlayıcı belgeler.

Şikâyet dilekçesi yukarıda belirtilen 1. ve 2. kesimde yer alan örgütler bakımından İngilizce veya Fransızca yazılmış olmalıdır. Diğerleri bakımından (3. ve 4. kesimlere girenler), dilekçe ilgili Devlet'in resmi dil veya dillerinden birinde yazılmış olabilir.

Şikâyet Komite tarafından incelenir, biçim koşulları yerine getirilmiş ise Komite dilekçenin kabul edilebilirliğine karar verir.

Şikâyet kabul edilebilirliğine bulunduğu takdirde taraflar arasında karşılıklı dilekçe değişimi yoluyla oluşan bir yazılı usul izlenir. Komite'nin herkese açık bir sözlü toplantı düzenleme olasılığı da bulunmaktadır.

Komite daha sonra şikâyetin esası hakkında bir karar alır. Bu karar taraflara ve Bakanlar Komitesi'ne bir **raporla** bildirilir, rapor en geç bildirimini izleyen dört ay içinde kamuya açıklanır.

¹ Confédération européenne des syndicats (CES): Avrupa Sendikalar Konfederasyonu, Union des Confédérations de l'industrie et des employeurs d'Europe (UNICE): Avrupa İşveren ve Sanayi Konfederasyonları Birliği, et Organisation internationale des employeurs (OIE): Uluslararası İşverenler Örgütü.

Sonuçta Bakanlar Komitesi bir **karar** (résolution) kabul eder. Duruma göre Şart'a uygunluğun sağlanması için alınması gereken önlemler konusunda ilgili Devlete **tavsiyede** (recommandation) bulunabilir.

Taraf Devletlerde Şart'ın uygulanmasına ilişkin alınan sonuçlar

Denetim mekanizmasının çalışmaları sonucunda Devletler ulusal durumlarını Şart'a uyumlu kılabilmek için pek çok yasa ve uygulama değişikliği yapmaktadır. Bu sonuçların ayrıntıları (ve yapılagelmekte olan değişimler) her Devlete ilişkin olarak internet sayfasında yer almaktadır.

→ Şart hakkında daha fazla bilgi istenirse ?

- <http://hudoc.esc.coe.int/> adresinde veri tabanı bulunmaktadır; Avrupa Sosyal Haklar Komitesi kararlarını araştırmayı kolaylaştırmak için internet yoluyla veya CD-Rom aracılığıyla her türlü kolaylık sağlanmıştır;
- www.coe.int adresinde Şart' ayrılan bir sayfa bulunmaktadır. Bu sayfada ulusal raporların tamamı, Avrupa Sosyal Haklar Komitesi kararları ve sonuçları ile her Devlet hakkında bilgi bulunmaktadır;
- temel belgeleri içeren bir **“Belgeler Derlemesi”** yayınlanmıştır;
- ayrıca düzenli olarak bir **kısa kaynakça** yayınlanmaktadır.

Avrupa Sosyal Şartı

Turkish version

**Department of the European Social Charter
Directorate General of Human Rights
and Legal Affairs
Council of Europe
F – 67075 Strasbourg Cedex
social.charter@coe.int**

Cover: Christophe Nutoni – www.creative-instinct.com
Coordination: Directorate of Communication and Research
Printed in the Council of Europe workshops
2007